

Н. О. Васюк,

к. держ. упр., доцент, докторант кафедри національної економіки та публічного управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8493-6644>

Л. А. Гаєвська,

д. держ. упр., професор, професор кафедри національної економіки та публічного управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1463-9481>

М. Г. Кузюк,

аспірант кафедри національної економіки та публічного управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, лікар-офтальмолог вищої категорії, завідувач приймального відділення Київської міської клінічної офтальмологічної лікарні "Центр мікрохірургії ока"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8317-4353>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.15.120

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

N. Vasiuk,

PhD in Public Administration, Associate Professor, Doctoral student of the Department of National Economy and Public Administration, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

L. Gaievska,

Doctor of Public Administration, Professor,

Professor of the Department of National Economy and Public Administration, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

M. Kuziuk,

Postgraduate student of the Department of National Economy and Public Administration, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Highest category ophthalmologist, Head of the Emergency Department of Kyiv Clinical Ophthalmology Hospital Eye Microsurgery Center

FOREIGN EXPERIENCE FOR UKRAINE: MECHANISMS OF IMPLEMENTATION OF THE STATE POLICY ON COUNTERING DISINFORMATION IN THE FIELD OF HEALTH CARE

У статті досліджено зарубіжний досвід механізмів реалізації державної політики протидії дезінформації у сфері охорони здоров'я та вироблено практичні рекомендації для можливості застосування в Україні.

Встановлено, що міжнародним законодавством визначені механізми реалізації державної політики протидії дезінформації, в тому числі й у сфері охорони здоров'я. Зокрема, це стосується встановлення обмежень поширення дезінформації; закріплення принципів залучення громадян до глобального інформаційного суспільства; необхідності усунення бар'єрів до рівноправного доступу до інформації, серед іншого і у сфері охорони здоров'я; передбачення правових заходів щодо підвищення загального рівня кібербезпеки в ЄС; внесення змін до чинної правової бази в частині розширення сфери дії правил кібербезпеки на нові сфери та організації. Крім цього, наголошується на значній ролі органів публічної влади у поширенні надійної та достовірної інформації з суспільно важливих питань, а також на необхідності оновлення національного законодавства з метою ефективнішої протидії дезінформації.

Визначено, що на основі аналізу міжнародного законодавства, зарубіжного досвіду протидії дезінформації у сфері охорони здоров'я необхідно розробити методичні рекомендації щодо підтримки інформаційної гігієни в Україні, які мають бути направлені на розвиток критичного мислення та медіаграмотності населення. Доведено, що цей документ має бути спрямований на здійснення просвітницької та інформаційної діяльності щодо питань проведення вакцинації населення, профілактику інфекційних захворювань, а також дотримання здорового способу життя. Важливим є проведення заходів у сфері охорони здоров'я щодо аналізу даних, пов'язаних із поширенням дезінформації; обміну якісної та справедливої (правдивої) інформації; забезпечення доступу до достовірної інформації; вироблення довіри громадян до фактів та даних.

Наголошено на необхідності прийняття Закону України про цифровий контент та цифрові послуги, який би, окрім інших, врегулював питання захисту прав громадян на отримання інформації, які споживають цифровий контент та (або) цифрову послугу. З метою формування понятійно-категорійного апарату необхідно розробити законопроект та прийняти Закон України про протидію дезінформації, який би врегулював питання захисту прав громадян на отримання достовірної інформації та ін.

The article deals with the state policy on countering disinformation in the healthcare system that has been implemented in other countries. It formulates useful suggestions that could be implemented in Ukraine.

It has been established that international law defines the mechanisms for implementing the state policy of countering disinformation, including in health care. In particular, this concerns the establishment of restrictions on the dissemination of disinformation; consolidation of the principles of involving citizens in the global information society; the need to eliminate barriers to equal access to information, including in the field of health care; provision of legal measures to improve the overall level of cybersecurity in the EU; amendments to the current legal framework in terms of expanding the scope of cybersecurity rules to new areas and organizations. It also highlights the vital role played by public authorities in distributing trustworthy information on socially relevant topics and the necessity of updating national legislation more effectively to counter disinformation.

It is determined that based on the analysis of international legislation, and foreign experience in countering misinformation in the field of health care, it is necessary to develop methodological recommendations for supporting information hygiene in Ukraine, which should be aimed at developing critical thinking and media literacy of the population. It has been established that the purpose of this text should be to enlighten and educate readers on the importance of maintaining a healthy lifestyle, immunising the populace, and preventing infectious diseases. It is important to carry out activities in the field of health care to analyse data related to the dissemination of disinformation; exchange high-quality and fair (true) information; ensure access to reliable information; developing citizens' trust in facts and data.

It was emphasized that it is necessary to adopt the Law of Ukraine on Digital Content and Digital Services, which, among other things, would regulate the protection of the rights of citizens to receive information that consumes digital content and (or) digital service. To form a conceptual

and categorical apparatus, it is necessary to develop a draft law and adopt the Law of Ukraine on Countering Disinformation, which would regulate the protection of the rights of citizens to receive reliable information, etc.

Ключові слова: дезінформація, протидія дезінформації, фейкова інформація, інформаційна безпека, кібербезпека, медіаграмотність, інформаційна гігієна, обмеження поширення дезінформації, обмін якісної та справедливої (правдивої) інформації, забезпечення доступу до достовірної інформації, поширення надійної та достовірної інформації, державна політика протидії дезінформації, механізми реалізації державної політики протидії дезінформації у сфері охорони здоров'я.

Key words: disinformation, countering disinformation, fake information, information security, cybersecurity, media literacy, information hygiene, limiting the spread of disinformation, exchanging high-quality and fair (true) information, ensuring access to reliable information, disseminating reliable and trustworthy information, state policy on countering disinformation, mechanisms for implementing state policy on countering disinformation in the field of health care.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Поширення дезінформації щодо питань охорони здоров'я існувало завжди, зокрема це розповсюдження фейкових новин щодо ефективності чи шкідливості певних лікарських засобів, методів та способів лікування, а також маніпуляцій стосовно реформи сфери охорони здоров'я в Україні тощо [1].

У 2018 році Американський журнал захисту суспільного здоров'я опублікував результати дослідження Університету Джорджа Вашингтона "Комунікації у сфері охорони здоров'я із застосуванням зброї: боти у Твіттері і російські тролі посилюють дебати про вакцини", згідно з яким понад 93% повідомлень стосовно вакцин, розміщених у Твіттері з 2014 по 2017 рік, були опубліковані зловмисними обліковими записами [2; 3].

За даними Оксфордського інституту інтернету, у 2021 році 92% дезінформації щодо COVID-19 поширювали РФ та Китай. Російські фейкові наративи у сфері охорони здоров'я в Україні мають свої особливості і певні цілі. В зв'язку з цим, фахівцями було виокремлено п'ять основних груп російських фейкових наративів про COVID-19, зокрема конспірологічні; неправдиві, направлені на дискредитацію влади України, в т. ч. і системи охорони здоров'я; неправдиві дискримінаційні; антивакцинаторські; неможливість протидіяти спалахам коронавірусу [4].

Занепокоєння рівнем слухів і поширення дезінформації про спалахи COVID-19 на початку 2020 року викликало і у експертів ВООЗ, які зазначали, що існує необхідність у зупинення стигматизації і ненависті щодо цього [5].

За даними дослідження Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) та Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ), проведеного з березня по листопад 2020 року, було відслідковано понад 30 мільйонів повідомлень, пов'язаних з тематикою COVID-19 та виявлено 250 000 повідомлень дез-

інформаційного характеру в українських соціальних мережах, блогах, месенджерах, форумах, онлайн ЗМІ [6].

За даними опитування некомерційного Інституту медіадосліджень Пойнтера, проведеного влітку 2022 року, було встановлено, що 62% респондентів регулярно натрапляють на фейки та дезінформацію (неправдиву або оманливу інформацію) в інтернеті [7].

Незалежна аналітична платформа "VoxCheck", за сприяння проєкту USAID "Підтримка реформи охорони здоров'я", щотижня проводить аналіз та спростовує фейкову інформацію та запобігає поширенню дезінформації у сфері охорони здоров'я, які розповсюджує російська пропаганда в інформаційному просторі, зокрема такі "...після криоконсервації виведуть "армію" українців з підвищеним рівнем русофобії", "...в Україні почнеться пандемія птишиного грипу", "...поява холери в Україні пов'язана з діяльністю біолабораторій", "...легалізує марихуану, аби люди "терпіли біль, стрес та травми" та ін. [8].

Таким чином, платформа "VoxCheck" зібрала більше тисячі неправдивих наративів у сфері громадського здоров'я, зокрема за період з червня по вересень 2022 року можна виокремити такі основні: загрози щодо розроблення в Україні біологічної та хімічної зброї; проведення медичних дослідів над громадянами України у військово-біологічних лабораторіях; поширення чорної трансплантології; поширення інфекційних захворювань в Україні; планування голоду в Україні та світі; спалахи мавпячої віспи; наявність нарколабораторій та розповсюдження бойових наркотиків для військовослужбовців; провокації на Запорізькій АЕС та початок гуманітарної кризи та ін. [9].

Окремих заходів державної політики протидії дезінформації потребують питання щодо реформування системи охорони здоров'я.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальним питанням державної політики в інформаційній сфері присвячені праці Т. Запорожець, О. Карпенка, А. Осьмака, В. Троня, С. Чукут та ін.

Проблемні питання правового забезпечення протидії дезінформації та іншим питанням стали предметом дослідження праць таких науковців як Р. Басенко, М. Гребенюк, Ю. Довгаль, О. Звоздецька, А. Кравченко, Б. Леонов, А. Марущак, О. Тронько, Р. Шаравара Р. Черниш, Д. Чумаш, та ін.

Питання державної політики у сфері охорони здоров'я та її реформування досліджують такі вчені як Н. Авраменко, М. Білинська, Д. Карамішев, В. Князевич, В. Лехан, І. Рожкова, І. Солоненко, Я. Радиш, Т. Юрочко, Н. Ярош та інші науковці.

Мета статті. Дослідити зарубіжний досвід механізмів реалізації державної політики протидії дезінформації у сфері охорони здоров'я та виробити практичні рекомендації для можливості застосування в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Погоджуємося, що спалахи дезінформації у сфері охорони здоров'я (зокрема про коронавірус 2019) проявляється такими засобами [10]:

- 1) розповсюдженням фейкових новин про справжній стан даних, зокрема рівень захворюваності та смертності населення;
- 2) поширенням неправдивої інформації щодо методів і способів лікування та профілактики захворювань;
- 3) посилення емоційних сплесків до наявної достовірної інформації.

Фейкові новини та поширення дезінформації у сучасному світі є глобальною проблемою національної безпеки держав, а також інструментом, який може дестабілізувати світ [11].

В зв'язку із вищенаведеним, необхідно проаналізувати міжнародне законодавство щодо протидії дезінформації, в т.ч. у сфері охорони здоров'я.

Стратегія ЄС боротьби з дезінформацією базується на оновленому Кодексі практики з дезінформації 2022 року, який є ефективним інструментом з метою встановлення обмежень поширення дезінформації, зокрема в період світових пандемій, перед виборами, а також для швидкого реагування кризові явища у світі, які, як правило, супроводжуються неперевіреними даними, неправдивими фактами з подальшим породженням паніки серед населення [12].

При цьому документи ЄС визначають поняття "дезінформація" як достовірно хибну або оманливу інформацію, що створюється, подається і поширюється з метою отримання економічної вигоди або з метою навмисного введення в оману громадськості та може завдавати суспільству шкоди. Така шкода включає загрози демократичним політичним процесам, а також суспільним благам (захист здоров'я громадян ЄС, навколишнього середовища або безпеки) [13].

Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, прийнята на саміті G-8 в липні 2000 року, закріплює принцип залучення громадян до глобального інформаційного суспільства: кожен повинен мати мож-

ливість брати участь у глобальному інформаційному суспільстві і ніхто не повинен бути виключений з переваг глобального інформаційного суспільства. Стійкість цього суспільства залежить від демократичних цінностей (вільний потік інформації та знань, взаємна толерантність і повага до різноманітності), які сприяють людському розвитку [14].

Женевська Декларація принципів "Побудова інформаційного суспільства — глобальне завдання в новому тисячолітті" 2003 року визначає, що спільне використання і розширення глобальних знань може посилилися через усунення бар'єрів до рівноправного доступу до інформації для діяльності у сфері економіки, у соціальній сфері, політиці, охороні здоров'я та ін. Застосунки інформаційно-комунікаційних технологій потенційно важливі для урядової діяльності і послуг у сфері охорони здоров'я, також інформації про здоров'я [15].

Важливим напрямом в контексті дослідження протидії дезінформації є забезпечення кібербезпеки. Так, загальноєвропейським законодавством щодо забезпечення кібербезпеки є Директива NIS-2 (2023), яка передбачає правові заходи щодо підвищення загального рівня кібербезпеки в ЄС. У відповідь на зростання цифровізації та підвищення рівня загроз кібербезпеці Директивою внесено зміни до чинної правової бази в частині розширення сфери дії правил кібербезпеки на нові сфери та організації, підвищуючи стійкість та можливості реагування на відповідні загрози державних й приватних організацій, компетентних органів та ЄС у цілому [16].

Спільна декларація щодо свободи вираження поглядів, "фейкових новин", дезінформації та пропаганди, прийнята 3 березня 2017 року спецдоповідачем ООН та представником ОБСЄ зі свободи ЗМІ визначає, що органи публічної влади повинні докласти зусилля з метою поширення надійної та достовірної інформації, зокрема з таких суспільно важливих питань як охорона здоров'я, економіка, навколишнє середовище та безпека [17; 18].

З метою протидії дезінформації, зокрема і у сфері охорони здоров'я, Рада Європи регулярно публікує документи, дослідження та надає практичні рекомендації, використовуючи підхід, що ґрунтується на правах людини, в т.ч. і права на охорону здоров'я [19].

Так, у Звіті Ради Європи "Інформаційний розлад: на шляху до міждисциплінарного підходу до досліджень і формування політики" зазначено, поширення дезінформації забруднює публічний дискурс з низки питань ("information pollution"). Зокрема, розповсюдження медичної неправдивої інформації як використання інтернет-порад щодо лікування організму через чутки, твіти, результати Google тощо завжди становило загрозу здоров'ю населення у всьому світі [20].

Резолюцією ПАРЕ "Демократія зламана? Як реагувати?" 2020 року запропоновано розглянути можливість оновлення національного законодавства з метою ефективнішої протидії дезінформації [21].

На сьогодні у сфері охорони здоров'я популярним є використання технологій штучного інтелекту.

Тому, ВООЗ закликає до обережного його використання, зокрема зазначає, що дані, які використовують-

ся для штучного інтелекту, можуть згенерувати неточну або неправдиву інформацію, а його моделі можуть дезінформувати користувача. Тому, необхідно здійснити заходи щодо оцінки ризиків використання таких інструментів як ChatGPT для добробуту людей і захисту здоров'я населення [22].

У дослідженні ПРООН та ЮНІСЕФ у 2021 році було запропоновано уряду, ЗМІ та соціальним медійним платформам деякі рекомендації щодо боротьби з інформією COVID-19. Так, Уряду з метою координації поширення інформації рекомендовано утворити Командний центр з питань COVID-19. З метою поширення достовірної інформації щодо стану громадського здоров'я, а також зменшення рівня недовіри до уряду необхідно систематично залучати лідерів думок із різних галузей [6].

На основі досвіду подолання кризи щодо поширення коронавірусу, використовуючи досвід країн ЄС, відповідно до Кодексу практики з дезінформації, можна запропонувати заходи щодо протидії дезінформації у сфері охорони здоров'я, а саме [23]:

- виокремлення нелегального контенту та контенту (законного), який завдає шкоди;
- надання більшої кількості даних для громадського контролю та покращення аналітичних можливостей;
- інформування населення про ризики від поширення дезінформації та розширення співпраці з міжнародними суб'єктами протидії дезінформації;
- здійснення оцінки впливів та проведення аналізу ризиків та звітності під час кризових явищ;
- підвищення прозорості та підзвітності;
- залучення фахівців та дослідників із перевірки фактів, поданої в інформації;
- забезпечення безпеки та захисту журналістської діяльності;
- підвищення обізнаності та соціальної стійкості громадян, розширення їх прав та можливостей;
- підвищення медіаграмотності населення та забезпечення інформаційної гігієни.

У Плані дій щодо боротьби з дезінформацією 2018 року визначено чотири блоки протидії ЄС з дезінформацією [24]:

- виявлення, здійснення аналізу та викриття дезінформації;
- зміцнення координації та проведення спільних заходів реагування на дезінформацію, у тому числі через Систему швидкого оповіщення;
- залучення приватного сектора з метою протидії дезінформації;
- підвищення обізнаності громадян та підвищення соціальної стійкості.

ВИСНОВКИ

Встановлено, що міжнародним законодавством визначені механізми реалізації державної політики протидії дезінформації, в тому числі й у сфері охорони здоров'я. Зокрема, це стосується встановлення обмежень поширення дезінформації; закріплення принципів залучення громадян до глобального інформаційного суспільства; необхідності усунення бар'єрів до рівноправного доступу до інформації, серед іншого і у

сфері охорони здоров'я; передбачення правових заходів щодо підвищення загального рівня кібербезпеки в ЄС; внесення змін до чинної правової бази в частині розширення сфери дії правил кібербезпеки на нові сфери та організації. Крім цього, наголошується на значній ролі органів публічної влади у поширенні надійної та достовірної інформації з суспільно важливих питань, а також на необхідності оновлення національного законодавства з метою ефективнішої протидії дезінформації.

На основі аналізу міжнародного законодавства, зарубіжного досвіду протидії дезінформації у сфері охорони здоров'я необхідно розробити методичні рекомендації щодо підтримки інформаційної гігієни в Україні, які мають бути направлені на розвиток критичного мислення та медіаграмотності населення.

Також цей документ має бути спрямований на здійснення просвітницької та інформаційної діяльності щодо питань проведення вакцинації населення, профілактику інфекційних захворювань, а також дотримання здорового способу життя.

Важливим є проведення заходів у сфері охорони здоров'я щодо аналізу даних, пов'язаних із поширенням дезінформації; обміну якісної та справедливої (правдивої) інформації; забезпечення доступу до достовірної інформації; вироблення довіри громадян до фактів та даних.

Також необхідно прийняти Закон України про цифровий контент та цифрові послуги (законопроект зареєстрований за № 6576 від 31.01.2022), який би, окрім інших, врегулював питання захисту прав громадян на отримання інформації, які споживають цифровий контент та (або) цифрову послугу. Крім того, з метою формування понятійно-категорійного апарату (на сьогодні в чинному законодавстві України не має визначень понять "дезінформація", "недостовірна інформація" та ін.) необхідно розробити законопроект та прийняти Закон України про протидію дезінформації, який би врегулював питання захисту прав громадян на отримання достовірної інформації та ін.

Література:

1. Миколайчук Б. Епідемія дезінформації: чому фейки стали частиною нашого життя і як "вакцинуватися". Центр демократії та верховенства права. 2021. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/epidemiya-dezinformatsiyi/> (Дата звернення: 20.07.2023).
2. Figure of the week: 93. EUvsDisinfo. 2018. URL: <https://euvsdisinfo.eu/figure-of-the-week-93/> (Accessed: 20.07.2023).
3. Формування імунітету до дезінформації. Представництво Європейського Союзу в Україні. 2021. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D1%96%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83-%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B7%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_uk (Дата звернення: 20.07.2023).
4. Дискусія на тему: "Дезінформація у сфері охорони здоров'я. Чи впливає пропаганда на вакцинацію?".

Укрінформ. 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3344689-dezinformacia-u-sferi-ohoroni-zdorova-ci-vplivae-propaganda-na-vakcinaciu-u-ramkah-proektu-aktualni-informacijni-zagrozi.html> (Дата звернення: 20.07.2023).

5. Munich Security Conference. WHO. 2020. URL: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference> (Accessed: 20.07.2023).

6. 'Infodemic' of COVID-19 disinformation bad for Ukrainians health, study for UN finds. United Nations Development Programme. 2021. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/%E2%80%98infodemic%E2%80%99-covid-19-disinformation-bad-ukrainians-health-study-un-finds> (Accessed: 20.07.2023).

7. Сандер ван дер Лінден. Існує психологічна "вакцина" проти дезінформації. 2023. URL: <https://zbruc.eu/node/114992> (Дата звернення: 20.07.2023).

8. Бродовська А., Ткаченко Є. Фейки щодо системи охорони здоров'я. Незалежна аналітична платформа "VoxCheck". 2023. URL: <https://voxukraine.org/fejku-shhodo-systemy-ohorony-zdorov-ya-v-ukrayini-vyvodyat-armiyu-ukrayintsiv-z-pidvyshhenym-rivnem-rusofobiyi-vypusk-18> (Дата звернення: 20.07.2023).

9. Заблоцька В. Детокс від пропаганди. Як працює база медичних фейків. Детектор медіа. 2022. URL: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/30351/2022-09-29-detoks-vid-propagandy-yak-pratsyuie-baza-medychnykh-feykiv/> (Дата звернення: 20.07.2023).

10. Савчук Я. Інфодемія та небезпека дезінформації під час пандемії. Ingenius. 2020. URL: <https://ingeniusua.org/articles/infodemiya-ta-nebezpeka-dezinformatsiyi-pid-chas-pandemiyi> (Дата звернення: 20.07.2023).

11. Кішак В. Недовіра, хаос та паніка. Як дезінформація впливає на людей і що з цим робити. EU Neighbourseast. 2020. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/stories/nedovira-haos-ta-panika-yak-dezinformaciya-vplyvaye-na-lyudej-i-shho-z-czym-robyty/> (Дата звернення: 20.07.2023).

12. Голуб Р. Оновлення кодексу ЄС щодо боротьби з дезінформацією: основні положення. LIGA ZAKON. 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/212519_onovlennya-kodeksu-s-shhodo-borotbi-z-deznformatsyu-osnovn-polozhennya (Дата звернення: 20.07.2023).

13. Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions. Tackling online disinformation: a European Approach. 2018. COM(2018) 236 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:520-18DC0236>

14. Okinawa Charter on Global Information Societ. Kyushu-Okinawa Summit 2000 (Official Documents). 2000. URL: <https://www.mofa.go.jp/policy/economy/summit/2000/documents/index.html> (Accessed: 23.07.2023).

15. Женевська Декларація принципів "Побудова інформаційного суспільства — глобальне завдання в новому тисячолітті". Асоціація підприємств

інформаційних технологій України. 2003. URL: <https://old.apitu.org.ua/wsis/dp> (Дата звернення: 23.07.2023).

16. Directive on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS2 Directive). European Commission. 2023. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/nis2-directive> (Accessed: 23.07.2023).

17. Як реагувати на фейкові новини. Документ ООН-ОБСЕ. Укрінформ. 2017. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2188328-ak-reaguvati-na-fejkovi-novini-dokument-onobse.html> (Дата звернення: 23.07.2023).

18. Joint Declaration on Freedom of Expression and "Fake News", Disinformation and Propaganda. UNHR, OSCE. 2017. FOM.GAL/3/17. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/8/302796.pdf> (Accessed: 23.07.2023).

19. Боротьбі з дезінформацією сприяло б удосконалення медіазаконодавства України та посилення ролі Суспільного мовника, — Стен Ньорлов. Офіс Ради Європи в Україні. 2022. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/improving-the-media-legislation-of-ukraine-and-strengthening-the-role-of-the-public-broadcaster-would-contribute-to-the-fight-against-disinformation-s> (Дата звернення: 23.07.2023).

20. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. Council of Europe report. 2017. DGI(2017)09. URL: <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-researc/168076277c> (Accessed: 23.07.2023).

21. Democracy hacked? How to respond? Resolution Parliamentary Assembly Council of Europe. 2020. № 2326 (2020)1. URL: [http://www.europeanrights.eu/public/atti/Resolution_2326_\(2020\)_ENG.pdf](http://www.europeanrights.eu/public/atti/Resolution_2326_(2020)_ENG.pdf) (Accessed: 23.07.2023).

22. BOOЗ закликала обережно користуватися ШІ в сфері охорони здоров'я. Delo.ua. 2023. URL: <https://delo.ua/telecom/vooz-zaklikala-oberezhno-koristuvatisya-si-v-sferi-ohoroni-zdorovya-417477/> (Дата звернення: 23.07.2023).

23. Coronavirus: EU strengthens action to tackle disinformation. European Commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1006 (Accessed: 23.07.2023).

24. Joint Communication To The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions. Action Plan against Disinformation. European Commission. 2018. JOIN(2018) 36 final. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf (Accessed: 23.07.2023).

References:

1. Mykolajchuk, B. (2021), "The epidemic of misinformation: why fakes have become a part of our lives and how to "get vaccinated", available at: <https://cedem.org.ua/analytics/epidemiya-dezinformatsiyi/> (Accessed: 20.07.2023).

2. EUvsDisinfo (2018), "Figure of the week: 93", available at: <https://euvsdisinfo.eu/figure-of-the-week-93/> (Accessed: 20.07.2023).

3. EU (2021), "Formation of immunity to disinformation", available at: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%96%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83-%D0%B4%D0%BE-%D0%B4%D0%B5%D0%B7%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE-%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_uk (Accessed: 20.07.2023).
4. Ukrinform (2021), "Disinformation in the field of health care. Does propaganda influence vaccination?", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3344689-dezinformacia-u-sferi-ohoroni-zdorova-ci-vplivae-propaganda-na-vakcinaciu-u-ramkah-proektu-aktualni-informacijni-zagrozi.html> (Accessed: 20.07.2023).
5. WHO (2020), "Munich Security Conference", available at: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference> (Accessed: 20.07.2023).
6. United Nations Development Programme (2021), "Infodemic of COVID-19 disinformation bad for Ukrainians health, study for UN finds", available at: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/%E2%80%99infodemic%E2%80%99-covid-19-disinformation-bad-ukrainians-health-study-un-finds> (Accessed: 20.07.2023).
7. van der Linden, S. (2023), "There is a psychological 'vaccine' against misinformation", available at: <https://zbruc.eu/node/114992> (Accessed: 20.07.2023).
8. Brodovs'ka, A. and Tkachenko, Ye. (2023), "Fakes about the health care system", VoxCheck, available at: <https://voxukraine.org/fejky-shhodo-sistemy-ohorony-zdorov-ya-v-ukrayini-vyvodyat-armiyu-ukrayintsiv-z-pidvyshhenym-rivnem-rusofobiyi-vypusk-18> (Accessed: 20.07.2023).
9. Zablots'ka, V. (2022), "Detox from propaganda. How the database of medical fakes works", Detektor media, available at: <https://ms.detektor.media/propaganda-ta-vplyvi/post/30351/2022-09-29-detoks-vid-propagandy-yak-pratsyuie-baza-medychnykh-feykiv/> (Accessed: 20.07.2023).
10. Savchuk, Ya. (2020), "Infodemic and the danger of misinformation during a pandemic", Ingenius, available at: <https://ingeniusua.org/articles/infodemiya-ta-nebezpeka-dezinformatsiyi-pid-chas-pandemiyi> (Accessed: 20.07.2023).
11. Kischak, V. (2020), "Mistrust, chaos and panic. How misinformation affects people and what to do about it", EU Neighbourseast, available at: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/stories/nedovira-haosta-panika-yak-dezinformacziya-vplyvaye-na-lyudej-i-shhoz-czym-robyty/> (Accessed: 20.07.2023).
12. Holub, R. (2022), "Update of the EU code on combating disinformation: the main provisions", LIGA ZAKON, available at: https://jurliga.ligazakon.net/news/212519_onovlennya-kodeksu-s-shhodo-borotbi-z-deznformatsyu-osnovn-polozhennya (Accessed: 20.07.2023).
13. European Commission (2018) 236 final (2018), "Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions. Tackling online disinformation: a European Approach", available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0236> (Accessed: 23.07.2023).
14. Kyushu-Okinawa Summit (2000), "Okinawa Charter on Global Information Societ", available at: <https://www.mofa.go.jp/policy/economy/summit/2000/documents/index.html> (Accessed: 23.07.2023).
15. Asotsiatsiia pidpriemstv informatsijnykh tekhnolohij Ukrainy (2003), "The Geneva Declaration of Principles 'Building an information society is a global task in the new millennium'", available at: <https://old.apitu.org.ua/wsis/dp> (Accessed: 23.07.2023).
16. European Commission (2023), "Directive on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS2 Directive)", available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/nis2-directive> (Accessed: 23.07.2023).
17. Ukrinform (2017), "How to respond to fake news. UN-OSCE document", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2188328-ak-reaguvati-na-fejkovi-novini-dokument-oonobse.html> (Accessed: 23.07.2023).
18. UNHR, OSCE (2017), "Joint Declaration on Freedom of Expression and 'Fake News', Disinformation and Propaganda", available at: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/8/302796.pdf> (Accessed: 23.07.2023).
19. Council of Europe (2022), "Improving the media legislation of Ukraine and strengthening the role of the Public Broadcaster would contribute to the fight against disinformation, — Sten Nyorlov", available at: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/improving-the-media-legislation-of-ukraine-and-strengthening-the-role-of-the-public-broadcaster-would-contribute-to-the-fight-against-disinformation-s> (Accessed: 23.07.2023).
20. Council of Europe report (2017), "Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making", available at: <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-researc/168076277c> (Accessed: 23.07.2023).
21. Council of Europe (2020), "Democracy hacked? How to respond? Resolution Parliamentary Assembly Council of Europe", available at: [http://www.europeanrights.eu/public/atti/Resolution_2326_\(2020\)_-ENG.pdf](http://www.europeanrights.eu/public/atti/Resolution_2326_(2020)_-ENG.pdf) (Accessed: 23.07.2023).
22. Delo.ua (2023), "WHO called for careful use of AI in the field of health care", available at: <https://delo.ua/telecom/vooz-zaklikala-oberezhno-koristuvatisya-si-v-sferi-oxoroni-zdorovya-417477/> (Accessed: 23.07.2023).
23. European Commission (2020), "Coronavirus: EU strengthens action to tackle disinformation", available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1006 (Accessed: 23.07.2023).
24. European Commission (2018), "Joint Communication To The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions. Action Plan against Disinformation", available at: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf (Accessed: 23.07.2023).

Стаття надійшла до редакції 28.07.2023 р.